

NÁRODNÍ KONVENT

Unie a její obranyschopnost: vliv geopolitiky, transatlantických vztahů i technologického vývoje na bezpečnost evropského kontinentu

Shrnutí a doporučení vyplývající z kulatého stolu Národního konventu o EU konaného
dne 29. listopadu 2024

Doporučení vypracovaly: Tereza Novotná a Zuzana Krulichová

Úvod do problematiky

Evropské bezpečnostní prostředí se za poslední dekádu zásadně proměnilo v reakci na narůstající geopolitická rizika. Ruská invaze na Ukrajinu, rostoucí vliv autoritářských mocností, jako jsou Čína a Rusko a eskalace napětí v klíčových regionech, například na Blízkém východě nebo v Indo-Pacifiku, přetvářejí způsob, jakým Evropa vnímá svou bezpečnost a obranu. Tyto výzvy vedou k prohlubování obranné spolupráce v rámci EU i mimo ni, což zahrnuje rozvoj nových politik, struktur a iniciativ, jako je Stálá strukturovaná spolupráce (PESCO) nebo Evropský mírový nástroj. Rostoucí důraz na posilování kolektivní odolnosti a spolupráce s NATO zároveň podtrhuje potřebu strategického sladění mezi evropskými a transatlantickými partnery.

Dalším faktorem, který ovlivní evropskou strategii, jsou výsledky prezidentských voleb v USA. Návrat Donalda Trumpa do Bílého domu a vznik nové administrativy může znamenat opětovný důraz na unilateralistické a případně i izolacionistické přístupy, což by výrazně změnilo dynamiku transatlantických vztahů. Pro Evropu by to mohlo znamenat nejen posun v prioritách NATO, ale i zvýšené nároky na samostatné řešení bezpečnostních otázek. Změny v americké zahraniční politice mohou rovněž ovlivnit globální rovnováhu sil, především ve vztahu k Číně, což klade na EU nároky, aby jasněji definovala svůj přístup k této mocnosti – ať už z pohledu strategického soupeření nebo ekonomické spolupráce.

Kromě transatlantických otázek čelí EU nutnosti posilovat svou přítomnost v Indo-Pacifiku, který se stále více ukazuje být zásadním regionem pro globální bezpečnost a obchod. Evropská strategie pro Indo-Pacifik již stanovila rámec pro spolupráci s klíčovými partnery, jako jsou Japonsko, Jižní Korea, Austrálie a Nový Zéland, přičemž důraz je kladen na zajištění bezpečných obchodních cest, prosazování demokratických hodnot a boj proti hybridním hrozbám. Geopolitické posuny v tomto regionu, včetně rostoucí asertivity Číny a bezpečnostních rizik spojených s možnou eskalací konfliktů, jako je situace v tchajwanském zálivu nebo v jihočínském moři, mohou mít dalekosáhlé důsledky nejen pro EU, ale i pro její globální partnery.

Rámec kulatého stolu

V pátek 29. listopadu 2024 se uskutečnil kulatý stůl Národního konventu o EU na téma „Unie a její obranyschopnost: vliv geopolitiky, transatlantických vztahů i technologického vývoje na bezpečnost evropského kontinentu.“ Kulatý stůl organizoval Úřad vlády ve spolupráci s Institutem pro evropskou politiku EUROPEUM. Debaty se zúčastnili zástupci státní správy, akademické obce, Evropské komise, neziskových organizací, zájmových skupin a médií.

Kulatému stolu byly předloženy tři základní otázky:

1. Jaké by měly být hlavní bezpečnostní a obranné priority EU po prezidentských volbách v USA? Jak může EU posílit své obranné kapacity v očekávání potenciálního posunu americké administrativy nebo změn v amerických bezpečnostních prioritách?

Rostoucí požadavky na obrannou soběstačnost EU jsou ovlivněny nejen hrozbami jako ruská agrese, kybernetické a hybridní útoky, ale také možnou změnou amerických bezpečnostních a zahraničněpolitických priorit po volbách. Pokud by nová americká administrativa zaměřila svou pozornost primárně na Čínu, mohla by podpora Evropy ze strany USA oslabit, což by posílilo tlak na EU, aby posílila vlastní obranné kapacity a investice. Otázky přetrvávají ohledně strategické autonomie EU a její schopnosti zajistit efektivní koordinaci se Spojenými státy a NATO v měnícím se geopolitickém prostředí. Měla by EU usilovat o větší obrannou soběstačnost? Jak se EU může připravit na případnou změnu americké bezpečnostní politiky? A jaký dopad by mělo oslabení transatlantického pouta na bezpečnostní situaci v Evropě?

2. Jak může EU rozvíjet spolupráci s NATO, aby dále posílila své obranné kapacity a stala se silnějším a schopnějším garantem evropské bezpečnosti?

Spolupráce mezi EU a NATO nabývá na významu, protože obě organizace čelí podobným hrozbám, včetně ruské agrese, hybridních útoků a kybernetických rizik. Společná prohlášení a konkrétní kroky v oblasti vojenské mobility, kybernetické bezpečnosti či politického dialogu již ukázaly výsledky, ale zároveň vyvstávají otázky ohledně budoucí koordinace v krizových situacích nebo rozdělení odpovědnosti mezi oběma organizacemi. Klíčovým bodem zůstává i sladění obranných investic a strategických priorit jednotlivých členů. Jak by měla EU s NATO koordinovat své obranné kroky v dlouhodobém horizontu? Existuje prostor pro zefektivnění této spolupráce? A jak lze lépe sladit rozhodovací procesy obou organizací?

3. Jak by se měla EU nadále připravovat na vznikající geopolitické výzvy a příležitosti vycházející z Indo-Pacifiku? Jak by v této oblasti měla spolupracovat s NATO?

Indo-Pacifik se stává strategicky významným regionem, kde se propojují zájmy Evropy a NATO v otázkách kybernetické bezpečnosti, ochrany obchodních tras a hybridních hrozeb. Rostoucí vliv Číny a napětí v Jihočínském moři či kolem Tchaj-wanu vytvářejí výzvy i pro evropskou bezpečnost. Zároveň region představuje příležitost pro posilování ekonomických a politických vazeb s demokratickými partnery, jako jsou Japonsko, Jižní Korea, Austrálie a Nový Zéland.

Podkladové dokumenty a průběh Národního konventu

Podkladem pro debatu byl diskusní materiál, který vypracovaly autorky z Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM **Tereza Novotná, Danielle Piatkiewicz a Zuzana Krulichová**. Předloženy byly také další dva materiály, a to stanovisko Ministerstva obrany (Agentura pro mezivládní obrannou spolupráci) a stanovisko Asociace pro mezinárodní otázky, jehož autorem je **Petr Boháček**.

Setkání Národního konventu zahájil vrchní ředitel Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR, **Štěpán Černý**, který na úvod zdůraznil, že otázka obrany a zajišťování bezpečnosti na evropském kontinentu je naléhavá bez ohledu na výsledek prezidentských voleb ve Spojených státech. Přesto výsledky těchto voleb, tedy nástup administrativy Donalda Trumpa, přinášejí nové impulsy k zamyšlení nad evropskými obrannými strategiemi. Tyto strategie by neměly být závislé pouze na transatlantickém partnerství, ale měly by reflektovat národní zájmy jednotlivých členských států, které zůstávají klíčovými aktéry v oblasti zajišťování bezpečnosti v rámci EU. Dále podtrhnul fakt, že ruská agrese na Ukrajině stále zůstává referenčním bodem pro širší debatu. Tento intenzivní a dlouhotrvající konflikt přinesl novou dynamiku do otázky evropské obrany a ukázal potřebu hlubší koordinace mezi členskými státy EU. Kromě zajištění bezpečnosti vůči hrozbám ze strany Ruska se Evropská unie potýká s otázkami, jak reagovat na geopolitické změny spojené s asertivní politikou Číny a dalšími globálními výzvami. V neposlední řadě zmínil, že je klíčové zaměřit se na rozvoj evropského obranného průmyslu a jeho kapacit, který je v debatách často zmiňovaným, avšak ne vždy dostatečně rozpracovaným tématem.

Slovo poté převzala **Tereza Novotná**, která představila hlavní body podkladového dokumentu. Na úvod se zaměřila na klíčové změny v oblasti evropské bezpečnosti od roku 2022, zejména v souvislosti s posílením transatlantických vztahů a evropské obrany v rámci EU. Zdůraznila význam větší spolupráce mezi Evropskou unií a NATO, který se projevuje ve společných prohlášeních a konkrétních oblastech spolupráce, jako jsou kybernetická bezpečnost, obranný průmysl a vojenská mobilita. Rovněž se zaměřila na iniciativy podporující evropský obranný průmysl, včetně posílení Evropského obranného fondu a větší spolupráce se soukromým sektorem. V kontextu geopolitických výzev, zejména vztahů mezi USA, EU a Čínou, upozornila na potenciální tlak na EU, aby se připojila k tvrdšímu americkému postoji vůči Číně, což by mohlo ovlivnit její ekonomické vztahy. Dále se věnovala vlivu situace v Indo-Pacifiku, včetně spolupráce EU s regionálními aktéry jako Japonsko, Jižní Korea, Austrálie a Nový Zéland. Autorka nakonec zdůraznila význam nové Evropské komise, která bude mít klíčovou roli v definování budoucnosti evropské obrany a její koordinace s NATO.

Jan Špiler, zástupce ředitele Agentury pro mezivládní obrannou spolupráci přednesl první stanovisko, kde se nejprve zaměřil na český příspěvek k obraně Ukrajiny a vojenské spolupráci v rámci EU a NATO. Zdůraznil, že hlavní snahou České republiky je koordinace vojenské pomoci Ukrajině, přičemž se zaměřuje na zajištění výzbroje a výbavy. V první části se věnoval politickým otázkám a vývoji ve Spojených státech. Dále se zaměřil na problémy evropského obranného průmyslu, zejména nedostatek výrobních kapacit a pomalou reakci na aktuální

potřeby Ukrajiny. Zvláštní pozornost pak věnoval muniční iniciativě, která měla překonat deficit velkorážové munice. V této souvislosti upozornil na nutnost, aby Evropa převzala větší odpovědnost za vlastní bezpečnost a přestala se spoléhat na vyčerpitelné zdroje Spojených států. Na závěr zmínil i geopolitickou situaci v Indo-Pacifiku, kde by opuštění Ukrajiny mohlo posílit protivníky USA.

Dále si vzala slovo **Pavλίna Janebová** z Asociace pro mezinárodní otázky, která prezentovala stanovisko připravené **Petrem Boháčkem**. Ten ve svém stanovisku upozorňuje na možné omezení podpory Ukrajině ze strany Spojených států a doporučuje, aby Evropa posílila svou obrannou autonomii. Navrhuje zvýšení obranných výdajů na 4 % HDP, modernizaci techniky a zlepšení evropského obranného průmyslu. Dále doporučuje vytvoření efektivního rozhodovacího procesu pro společné vojenské operace a zajištění schopnosti evropských států jednat autonomně v rámci NATO. V oblasti Indo-Pacifiku navrhuje Evropě podporovat USA v reakci na hrozbu Číny a spolupracovat s klíčovými regionálními aktéry.

Diskuse po prezentaci podkladových dokumentů

V následné diskuzi vystoupili odbornice a odborníci ze státní správy, Evropské komise, akademické sféry a médií, jmenovitě např. **Tomáš Dub** (náměstek ministra pro evropské záležitosti), **Ondřej Houska** (Hospodářské noviny), **Petr Tůma**, **Michal Sedláček** (oba MZV), **Martin Riegl** (MO), **Vladimír Špidla** (Masarykova demokratická akademie), **Vilém Kolín** (EK), **Pavel Havlíček** (AMO), **Boris Kaliský** (PSSI), **František Novotný** (Úřad vlády ČR) a **Eva Horelová** (ZEK).

Diskuse se zaměřila nejprve na možnosti, jak nadále strategicky podporovat Ukrajinu. Účastníci diskutovali o tom, že klíčová pro vývoj situace bude následující zima a EU by měla pracovat na dlouhodobé strategii k podpoře Ukrajiny nyní, pokud se kupříkladu USA zaměří více na jiné regiony a podporu sníží, ale i v budoucnosti k zajištění bezpečí v regionu. V této souvislosti účastníci diskutovali další využití sankcí vůči Rusku jako nástroje k podpoře této strategie. Dále se debata zabývala globální rolí USA a strategickou autonomií EU. Účastníci se shodli na nutnosti posílit obranyschopnost EU nezávisle na výsledcích voleb v USA a diskutovali o tom, jakou v tomto může sehrát roli jak Česká republika, tak i spolupráce s NATO. Účastníci debatovali různé scénáře vývoje americké zahraniční politiky, shoda panovala na tom, že EU musí vývoj sledovat a soustředit se na vlastní kapacity nezávisle na tomto vývoji. Diskuze zdůraznila potřebu České republiky více se zapojit do evropských a aliančních obranných struktur a plně využít dostupné příležitosti. Předmětem diskuse dále bylo financování obranných kapacit v EU a možností, které má jak EU, tak ČR, jako je společné nakupování obranného vybavení. Mimo možné spolupráce mezi EU a NATO bylo předmětem diskuse také zapojení a spolupráce s dalšími partnery, jako je Velká Británie, nebo státy Indo-Pacifiku.

Navrhovaná doporučení

Doporučení Národního konventu o EU:

- 1) Vzhledem k pokračující globální nestabilitě, zejm. agresivní válce Ruska vůči Ukrajině, ale i v kontextu nástupu nové americké administrativy, **je nutné, aby jak Česká republika, tak další členské státy EU a NATO, i nadále zvyšovaly své obranné výdaje směrem k hranici 3 % HDP.** ČR by se měla současně aktivně účastnit debaty o **posilování společných investic do obrany v rámci EU.**
- 2) Česká republika i další členské státy EU by měly **podporovat a rozšiřovat kapacity evropského obranného průmyslu,** aby se postupně **snížovala nadměrná závislost EU na vojenské výrobě ve třetích zemích.** Do financování obranného průmyslu je důležité dostatečně zapojit i soukromý sektor.
- 3) Česká republika by se měla **aktivněji zapojit do programů a procesů směřujících k prohloubení evropského obranného průmyslu.** Očekávaná **Bílá kniha o budoucnosti evropské obrany,** kterou má nová Evropská komise vydat během svých prvních sto dní, otevře další příležitosti, jejichž přípravy by se Česká republika měla **aktivně účastnit.**
- 4) S ohledem na stále klíčovou roli Spojených států v zajištění bezpečnosti Evropy a v kontextu nástupu nové americké administrativy je vhodné, aby EU **pokračovala ve spolupráci s USA v oblasti obrany a zajišťování vojenského materiálu.** V zájmu udržení dobrých vzájemných vztahů je také potřeba **budovat oboustranně výhodné partnerství** – pro EU je klíčové zajistit vojenskou pomoc Ukrajině, pro USA je stěžejní podporovat vyvažování Číny v regionu Indo-Pacifiku.

Tento text není prostým zápisem jednotlivých příspěvků, které byly v diskusi předneseny. Neobsahuje tedy vše, co bylo v diskusi řečeno a nevyjadřuje názor všech účastníků na všechna diskutovaná témata. Jedná se o shrnutí nejdůležitějších bodů a formulaci doporučení na základě proběhlé diskuse.

Národní konvent o Evropské unii představuje diskusní platformu, která je stálým místem pro debatu o evropských otázkách v ČR.

Projekt, koordinovaný na půdě Úřadu vlády České republiky, propojuje zástupce vlády, obou komor Parlamentu ČR a Evropského parlamentu, odbornou veřejnost, neziskový sektor a sociální partnery a další zainteresované aktéry.

Více o Národním konventu najdete na internetových stránkách
<https://tvorimevropu.cz/kulatestoly/>